

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS NEGALIŲ TURINČIŲ ASMENŲ DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS IR SOCIALINĖS PADĖTIES PAGRINDAIS SKIRIANT ŠLAUNIES (AUKŠČIAU KELIO) PROTEZĄ SU HIDRAULINIU KELIO SĄNARIU TYRIMO

2021 m. liepos 7 d. Nr. (21)SN-71)SP-26
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2021 balandžio 21 d. buvo gautas pareiškėjo S. N. (toliau – Pareiškėjas) skundas dėl galimos negalią turinčio asmens diskriminacijos amžiaus bei socialinės padėties pagrindais skiriant šlaunies (aukščiau kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu.

Pareiškėjas skunde nurodė, kad pagal 2006 m. kovo 31 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-234 patvirtinto „Ortopedijos techninių priemonių kompensavimo privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis tvarkos aprašo“ (toliau – Tvarkos aprašas) 15.2 papunkčio nuostatas šlaunies (aukščiau kelio) protezai su hidrauliniu kelio sąnariu ir (ar) blauzdos (žemiau kelio) protezai su vakuuminio tvirtinimo sistema skiriami esant visoms sąlygoms, įskaitant, „apdraustojo darbinė ar profesinė veikla turi būti susijusi su aktyviu judėjimu arba asmuo nuo 16 iki 24 metų turi mokytis mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje. Asmens darbinė arba profesinė veikla turi būti vykdyta ne mažiau kaip 12 mėnesių per paskutinius 36 mėnesius iki gydytojų konsiliumo išvados surašymo.“ Pareiškėjas rašo, kad jam jau 70 metų, todėl apie oficialų darbą „nėra ko svajoti, nes ir jauniems nėra darbo“.

Pareiškėjas Tarnybos prašo panaikinti reikalavimą pensininkui, turinčiam negalią, per 3 metus išdirbti 12 mėnesių.

Paprašius patikslinti skundo aplinkybes, 2021 m. balandžio 26 d. Tarnyboje buvo gautas Pareiškėjo el. laiškas, kuriuo asmuo paaiškino, kad Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų ortopedų traumatologų ir reabilitacijos gydytojų konsiliumas 2021 m. kovo 15 d. medicinos dokumentų išrašu Nr. (*duomenys neskelbtini*) konstatavo, kad Pareiškėjas atitinka medicininius ir dalinai socialinius kriterijus dešinės šlaunies (virš kelio) protezo su hidrauliniu kelio sąnariu KPM3-4 skyrimui, tačiau nėra pateikta įrodymų, kad profesinė veikla buvo vykdyta bent 12 mėn. per paskutinius 36 mėn. iki gydytojų konsiliumo išvados. Pareiškėjas teigė, kad į jo prašymus

(siųsta 2021 m. kovo 23 d. ir 2021 m. balandžio 9 d.) Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau ir – VLK) neatsakė, taigi Pareiškėjas mano, kad tai reiškia, jog neleis gaminti protezo (neapmokės jo gaminimo išlaidų). Pareiškėjas informavo, kad su tokiu protezu vaikšto daugiau kaip 20 metų (nuo tokio dirbtinio sąnario atsiradimo Lietuvoje). Protezas susidėvi per 3–4 metus, todėl Pareiškėjui šiuo metu jau reikia naujo.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė (toliau – lygių galimybių kontrolierė) 2021 m. gegužės 3 d. raštu Nr. (20)SN-71)S-217 kreipėsi į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją (toliau – Ministerija) bei VLK ir paprašė motyvuotai paaiškinti, dėl kokių priežasčių Tvarkos aprašo 15.2 papunktyje yra numatytas darbinės profesinės veiklos reikalavimas; ar tokiu reikalavimu nėra užkertamas kelias pensinio amžiaus asmenims gauti šlaunies (virš kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu; kiek vyresnių nei 65 metai asmenų 2019 ir 2020 m. gavo šlaunies (virš kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezą su vakuuminio tvirtinimo sistema; dėl kokių priežasčių asmenims, besimokantiems profesinėje ar aukštojoje mokykloje, yra numatytas amžiaus (16–24 metų) kriterijus.

Taip pat paprašyta pateikti kitą su tyrimu susijusią informaciją.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2021 m. gegužės 14 d. Tarnyboje buvo gautas VLK 2021 m. gegužės 11 d. raštas Nr. 4K-3929 „Dėl informacijos pateikimo“, kuriuo buvo pateikti atsakymai į Tarnybos klausimus.

Visų pirma, VLK informavo, kad, siekdama pagerinti pacientų, kurių mobilumas yra aukščiausio lygio, aprūpinimą, parengė Tvarkos aprašo pakeitimo projektą (toliau – Pakeitimo projektas).

VLK informavo, kad kompensuoja šlaunies (aukščiau kelio) protezus su hidrauliniu kelio sąnariu ir blauzdos (žemiau kelio) protezus su vakuuminio tvirtinimo sistema nuo 2016 m., todėl per šį laikotarpį išryškėjo problemos, kylančios dėl apdraustųjų privalomuoju sveikos draudimu (toliau – apdraustieji) darbinės ar profesinės veiklos. Pasitaiko atvejų, kad negalią turintis asmuo, vykdamas individualią veiklą arba aktyviai dalyvaujantis nevyriausybinėse organizacijose, negauna protezo, nes asmens vykdoma veikla pagal Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymą nepriskiriama darbinei ar profesinei veiklai. VLK taip pat pastebėjo, kad dėl šios nuostatos taikymo protezai apdraustiesiems, kuriems protezai buvo kompensuoti iki 2015 m. gruodžio 31 d. pagal VLK direktoriaus 2005 m. lapkričio 22 d. įsakymą Nr. 1K-149, nekompensuojami dėl to, kad šie asmenys

jau yra vyresnio amžiaus ir darbinės profesinės veiklos nebevykdo. Todėl, siekdami nepabloginti pacientų sveikatos būklės ir gyvenimo kokybės, VLK Pakeitimo projektu siūlo, kad:

1) šlaunies (aukščiau kelio) protezų su hidrauliniu kelio sąnariu ir blauzdos (žemiau kelio) protezų su vakuuminio tvirtinimo sistema skyrimo sąlygose sąvoka „darbinė ar profesinė veikla“ (Pakeitimo projekto 15.2 papunktis) būtų pakeista sąvoka „užimtumo veikla“, kuri būtų suprantama taip, kaip ji apibūdinama Užimtumo įstatymo 9 straipsnio 1–7 punktuose (užimtumo veikla laikoma, jeigu asmuo: stažuojasi, sudaręs stažuotės sutartį; atlieka visuomenei naudingą veiklą; atlieka darbą kaip darbo terapijos priemonę; vykdo savanorišką veiklą; atlieka praktiką; sudaręs savanoriškos praktikos sutartį; atlieka praktiką; sudaręs profesinės veiklos praktikos sutartį; užsiima profesine veikla profesinės adaptacijos laikotarpiu. Asmuo pagal Užimtumo įstatymo 3 straipsnio nuostatas yra laikomas užimtu, jeigu jis užsiima bent viena šių užimtumo formų veikla: dirba pagal darbo sutartį arba darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu, yra savarankiškai dirbantis asmuo arba užsiima neatlygintinio užimtumo veikla);

2) apdraustųjų, dėl kurių VLK iki 2015 m. gruodžio 31 d. (pagal VLK direktoriaus 2005 m. lapkričio 22 d. įsakymą Nr. 1K-149) priėmė sprendimus kompensuoti šlaunies (virš kelio) protezų su hidrauliniu kelio sąnariu ir blauzdos (žemiau kelio) protezų su vakuuminio tvirtinimo sistema gamybos ir pritaikymo išlaidas (jei tai atitinka Aprašo 15.1, 15.3 ir 15.4 papunkčiuose nustatytus kriterijus), užimtumo veikla nebūtų vertinama.

VLK nurodė, kad per 2019 m. ir 2020 m. buvo išduoti ir kompensuoti 6 protezai su hidrauliniu kelio sąnariu – vyresniems nei 65 metų asmenims (iš viso šiuo laikotarpiu buvo išduota 80 protezų su hidrauliniu kelio sąnariu, iš jų 9 – senatvės pensijos amžiaus sulaukusiems asmenims).

VLK paaiškino, kad iki 2019 m. lapkričio 27 d. galiojo nuostata, jog asmenys, norintys gauti kompensuojamuosius šlaunies (aukščiau kelio) protezus su hidrauliniu kelio sąnariu ir (ar) blauzdos (žemiau kelio) protezus su vakuuminio tvirtinimo sistema, turi atitikti numatytą skyrimo sąlygą – jų darbinė arba profesinė veikla turi būti vykdyta ne mažiau kaip 12 mėnesių per paskutinius 36 mėnesius iki gydytojų konsiliumo išvados surašymo. Taigi, nebuvo sudaromos sąlygos šiuos protezus gauti asmenims, kurie mokosi specialiosiose, profesinėse ir aukštosiose mokyklose, nes jie neturi 12 mėnesių darbinės veiklos stažo. Siekiant, kad asmenims, kurie mokosi specialiosiose, profesinėse ir aukštosiose mokyklose, galėtų būti skiriami šlaunies (aukščiau kelio) protezai su hidrauliniu kelio sąnariu arba blauzdos (žemiau kelio) protezai su vakuuminio tvirtinimo sistema, buvo parengtas Tvarkos aprašo pakeitimo projektas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 2 punktu, neturintis 16 metų mokyns, mokydamasis pagal profesinio mokymo programą, privalo tęsti mokymąsi pagal pagrindinio ugdymo programą, todėl buvo numatyta 16 metų riba; 24 metų riba numatyta vadovaujantis Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymu.

Be to, Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 2 straipsnyje pateikta sąvoka „Bendrai gyvenantys asmenys – sutuoktiniai ir jų vaikai (įvaikiai) iki 18 metų; susituokęs asmuo, su kuriuo teismo sprendimu dėl sutuoktinių gyvenimo skyrium yra likę gyventi jų nepilnamečiai vaikai (įvaikiai), arba vienas iš tėvų ir jo vaikai (įvaikiai) iki 18 metų; neįregistravę santuokos ir bendrą ūkį tvarkantys pilnamečiai ar veiksniais pripažinti nepilnamečiai vyras ir moteris ir jų vaikai (įvaikiai) iki 18 metų. Į bendrai gyvenančių asmenų sudėtį taip pat įskaitomi dirbantys (taip pat savarankiškai dirbantys), jeigu per mėnesį jų gaunamos pajamos yra mažesnės kaip 1 valstybės remiamų pajamų dydis, arba nedirbantys (taip pat savarankiškai nedirbantys) nesusituokę ir savo vaikų (įvaikių) neauginantys pilnamečiai vaikai (įvaikiai) iki 24 metų, kurie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą ar pagal formaliojo profesinio mokymo programą arba studijuoja aukštojoje mokykloje (studentai), įskaitant akademinių atostogų dėl ligos ar nėštumo laikotarpį, taip pat pilnamečiai vaikai (įvaikiai) nuo bendrojo ugdymo programos baigimo dienos iki tų pačių metų rugsėjo 1 dienos, o kai švietimo įstaigose nustatoma vėlesnė mokslo ar studijų metų pradžia negu rugsėjo 1 diena, pilnamečiai vaikai (įvaikiai), tais pačiais kalendoriniais metais baigę bendrojo ugdymo programą ir įstoję mokytis pagal formaliojo profesinio mokymo programą ar studijuoti į aukštąją mokyklą, į bendrai gyvenančių asmenų sudėtį įskaitomi ir laikotarpiu nuo rugsėjo 1 dienos iki dienos, kurią švietimo įstaigose prasideda mokslo ar studijų metai.“ Kadangi jaunesni nei 24 metų studentai yra įskaitomi į tėvų šeimos sudėtį, šis amžius buvo pasirinktas ir kaip viena iš šlaunies protezo su hidrauliniu kelio sąnariu skyrimo sąlygų.

Pažymėtina, kad minėti pakeitimai buvo priimti 2021 m. birželio 1 d. sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-1283 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. kovo 31 d. įsakymo Nr. V-234 „Dėl Ortopedijos techninių priemonių kompensavimo Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

2021 m. gegužės 27 d. Tarnyboje buvo gautas Ministerijos el. laiškas, kuriuo Tarnyba buvo informuota, kad, atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjamus klausimus kuruoja VLK, kurį savo atsakymus pateikė, Ministerija atskirai 2021 m. gegužės 3 d. rašto Nr. (21)SN-71)S-217 VLK nepersiuntė.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar Tvarkos aprašu nustatant, kad šlaunies (aukščiau kelio) protezus su hidrauliniu kelio sąnariu ir (arba) blauzdos (žemiau kelio) protezus su vakuuminio tvirtinimo sistema skiriant tik asmenims, kurių darbinė ar profesinė veikla (iki 2021 m. birželio 1 d.) arba užimtumo veikla (nuo 2021 m. birželio 1 d.) buvo susijusi su aktyviu judėjimu arba asmuo

nuo 16 iki 24 metų turi mokytis mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje, nepažeidžia Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Pažymėtina, jog Pareiškėjui dėl sveikatos sutrikimų yra nustatyta negalia.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis). Konvencijos 20 straipsnyje („Asmens mobilumas“) numatyta, kad valstybės, Konvencijos šalys, imasi veiksmingų priemonių, kad užtikrintų kuo savarankiškesnį neįgaliųjų mobilumą, įskaitant tokias priemones: sudaryti sąlygas neįgaliųjų mobilumui tokiais būdais ir tokiu laiku, kuriuos jie patys pasirenka, ir už prieinamą kainą (a punktas); sudaryti sąlygas neįgaliesiems gauti kokybiškas mobilumą palengvinančias priemones, įrenginius, pagalbines technologijas ir pagalbininkų bei tarpininkų pagalbą, įskaitant galimybę jais pasinaudoti už prieinamą kainą.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos; 25 straipsnyje („Pagyvenusių žmonių teisės“) rašoma, kad Europos Sąjunga pripažįsta ir gerbia pagyvenusių žmonių teisę gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai

ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 9 dalyse.

Nagrinėjamu atveju Pareiškėjui yra 70 metų, t. y., Pareiškėjas yra pensinio amžiaus. Pagal Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skelbiamą informaciją, 2021 metais vyrų pensinis amžius yra 64 metai 2 mėnesiai, o moterų – 63 metai 4 mėnesiai. Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų 2021 m. kovo 15 d. medicinos dokumentų išrašė Nr. (*duomenys neskelbtini*) nurodyta, kad gydytojų konsiliumas konstatavo, jog Pareiškėjas atitinka medicininius ir dalinai socialinius kriterijus, t. y.,

„nėra pateikta įrodymų, kad buvo vykdyta profesinė veikla bent 12 mėn. per paskutinius 36 mėn. iki gydytojų konsiliumo išvados“.

Pabrėžtina, kad, remiantis Tvarkos aprašo 15.2 papunkčio nuostatomis (galiojusiomis iki 2021 m. birželio 1 d.), šlaunies (aukščiau kelio) protezai su hidrauliniu kelio sąnariu ir (ar) blauzdos (žemiau kelio) protezai su vakuuminio tvirtinimo sistema skiriami esant visoms sąlygoms, įskaitant: „apdraustojo darbinė ar profesinė veikla turi būti susijusi su aktyviu judėjimu arba asmuo nuo 16 iki 24 metų turi mokytis mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje. Asmens darbinė arba profesinė veikla turi būti vykdyta ne mažiau kaip 12 mėnesių per paskutinius 36 mėnesius iki gydytojų konsiliumo išvados surašymo.“

Tai nėra vienintelis kriterijus (sąlyga), kurį (kurią) privalo atitikti asmuo siekdamas gauti šlaunies (aukščiau kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu ir (ar) blauzdos (žemiau kelio) protezą su vakuuminio tvirtinimo sistema. Kiti numatyti kriterijai (sąlygos): apdraustajam nustatytas IV arba V mobilumo lygis pagal Tvarkos aprašo 24 punkte nurodytas kriterijus (15.1 papunktis); apdraustojo kūno masės indeksas turi būti ne didesnis kaip 30 (15.3 papunktis); apdraustajam negali būti diagnozuota suvokimo ir kasdienės veiklos funkcijų sutrikimų (15.4 papunktis).

Atkreiptinas dėmesys, kad skundo tyrimo metu Tvarkos aprašo nuostatos buvo pakeistos sveikatos apsaugos ministro 2021 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. V-1283 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. kovo 31 d. įsakymo Nr. V-234 „Dėl Ortopedijos techninių priemonių kompensavimo Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (toliau – Aprašo pakeitimas). Aprašo pakeitimu Tvarkos aprašo 15.2 papunktis buvo pakeistas: „apdraustojo užimtumo veikla turi būti susijusi su aktyviu judėjimu arba asmuo nuo 16 iki 24 metų turi mokytis mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje. Asmens užimtumo veikla turi būti vykdyta ne mažiau kaip 12 mėnesių per paskutinius 36 mėnesius iki gydytojų konsiliumo išvados surašymo;“, t. y., terminas „darbinė ar profesinė veikla“ buvo pakeistas „užimtumo veikla“.

Be to, Aprašo pakeitimu Tvarkos aprašas buvo papildytas 15.5 papunkčiu: „apdraustųjų, dėl kurių VLK iki 2015 m. gruodžio 31 d. priėmė sprendimus kompensuoti šlaunies (aukščiau kelio) protezų su hidrauliniu kelio sąnariu ir blauzdos (žemiau kelio) protezų su vakuuminio tvirtinimo sistema gamybos ir pritaikymo išlaidas (jei tai atitinka Aprašo 15.1, 15.3 ir 15.4 papunkčiuose nustatytus kriterijus), užimtumo veikla nevertinama.“

Taigi Tvarkos aprašo 15.2 papunktyje numatyti du alternatyvūs kriterijai – 12 mėnesių per paskutinius 36 mėnesius iki gydytojų konsiliumo išvados surašymo vykdyta užimtumo veikla (darbinė arba profesinė veikla iki 2021 m. birželio 1 d.) arba asmuo nuo 16 iki 24 metų turi mokytis mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje.

Toliau abu alternatyvūs kriterijai vertintini atskirai.

Dėl Tvarkos aprašo 15.2 papunktyje numatyto „užimtumo veiklos“ kriterijaus

Aprašo pakeitimo aiškinamajame rašte nurodyta, kad aiškinant, kas yra laikoma užimtumo veikla, turi būti remiamasi Užimtumo įstatymo 9 straipsnio 1–7 punkto nuostatomis, t. y., užimtu laikomas asmuo, kuris vykdo šią neatlygintą veiklą – stažuoja, sudaręs stažuotės sutartį (1 punktas); atlieka visuomenei naudingą veiklą (2 punktas); atlieka darbą kaip terapijos priemonę (3 punktas); vykdo savanorišką veiklą (4 punktas); atlieka praktiką, sudaręs savanoriškos praktikos sutartį (5 punktas); atlieka praktiką, sudaręs profesinės veiklos praktikos sutartį (6 punktas); užsiima profesine veikla profesinės adaptacijos laikotarpiu (7 punktas). Taip pat, kaip rašoma Aprašo pakeitimo aiškinamajame rašte, pagal Užimtumo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies nuostatas asmuo yra laikomas užimtu, jeigu jis užsiima bent viena iš šių užimtumo formų veikla – dirba pagal darbo sutartį arba darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu (1 punktas); yra savarankiškai dirbantis asmuo (2 punktas); užsiima neatlygintinio užimtumo veikla (3 punktas).

Atsižvelgiant į šį naują teisinį reglamentavimą, darytina išvada, kad pakeitus terminą „darbinė ar profesinė veikla“ terminu „užimtumo veikla“ buvo stipriai praplėstas subjektų, kuriems gali būti skiriami šlaunies (aukščiau kelio) protezai su hidrauliniu kelio sąnariu ir (ar) blauzdos (žemiau kelio) protezai su vakuuminio tvirtinimo sistema. Bet atkreiptinas dėmesys į tai, kad asmenims išlieka reikalavimas užsiimti kokia nors veikla (užimtumu), susijusia su aktyviu judėjimu, be to, užimtumo veikla turi būti vykdoma bent 12 mėnesių per pastaruosius 36 mėnesius.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Nagrinėjamu atveju yra aktuali netiesioginės diskriminacijos sąvoka, apibrėžta Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje, t. y., netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Tvarkos apraše numatytas kriterijus dėl „darbinės ar profesinės veiklos“ (iki 2021 m. birželio 1 d.) ir „užimtumo veiklos“ (nuo 2021 m. birželio 1 d.) laikytinas neutralia sąlyga, t. y., asmenys nėra

tiesiogiai išskiriami dėl vieno iš Lygių galimybių įstatyme arba Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme numatytų pagrindų, kuriais diskriminacija draudžiama. Bet kadangi kriterijus yra susietas su darbu arba užimtumu, galima įžvelgti, kad vyresnio (pensinio) amžiaus asmenims gali būti sunku realiai atitikti tokį kriterijų.

Pagal Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 21 dalies nuostatas, socialinio draudimo senatvės pensija – socialinio draudimo pensija, skiriama asmeniui, sukakusiam šio įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių ir turinčiam šio įstatymo nustatytą pensijų draudimo minimalųjį stažą, reikalingą senatvės pensijai gauti. Iš esmės senatvės pensija tiesiogiai sietina su asmens amžiumi, nuo kurio asmuo gali pasitraukti iš darbo rinkos ir gauti socialinio draudimo senatvės pensijos išmokas. Pagal oficialiąją statistiką¹, 2020 metais pasitraukimo iš darbo rinkos vidutinis amžius buvo 64,7 metų. Dėl šių priežasčių darytina išvada, kad asmenys, būdami pensinio amžiaus, tik retais atvejais užsiima ir darbine veikla. Remiantis pateiktais visuomenės nuomonės apklausų ir tyrimų duomenimis², savanoriška veikla neužsiima ir neketina užsiimti 72 proc. vyresnių nei 65 m. asmenų. Palyginimui 46 proc. 45-64 metų amžiaus asmenų nurodė nedalyvaujantys ir neketinantys dalyvauti savanoriškoje veikloje. Pagal pateiktą statistiką darytina išvada, kad vyresnio (pensinio) amžiaus asmenys taip pat rečiau užsiima ir kitomis (ne darbo) užimtumo veiklomis.

Be to, pabrėžtina, kad kojos protezai yra reikalingi asmenims, kurie turi negalia, taigi šie asmenys gali susidurti su papildomomis kliūtimis užsiimti darbine ar kita užimtumo veikla dėl apriboto darbingumo arba dėl riboto aplinkos prieinamumo. Pabrėžtina, kad, kaip nurodė Valstybės kontrolė 2020 m. rugsėjo 7 d. valstybinio audito ataskaitoje „Asmenų su negalia socialinė integracija“, negalią turinčių asmenų skurdo rizikos lygis 2019 metais buvo 31,3 proc., t. y., šis rodmuo yra 10,7 proc. didesnis nei bendras skurdo rizikos lygis. Taip pat šioje ataskaitoje nurodyta, kad 2019 metais visų dirbusių asmenų su negalia dalis buvo 28,9 proc. Darytina išvada, kad negalią turintys asmenys susiduria su didele skurdo rizika, apribotomis galimybėmis dirbti.

Nors Tvarkos aprašas 2021 m. birželio 1 d. buvo pakeistas ir terminas „darbinė ar profesinė veikla“ buvo praplėstas bei pakeistas terminu „užimtumo veikla“, naujasis terminas taip pat apima veiklas, kurios pagal daugumą požymių galėtų būti priskirtos panašioms veikloms kaip darbinė veikla (stažuotė, praktika, darbas kaip terapija, savanoriška veikla, visuomenei naudinga veikla). Neatsižvelgiant į tai, kad terminas buvo pakeistas ir praplėstas subjektų, kurie gali gauti minimus protezus, sąrašas, bet kokių atveju asmuo nuolat turi užsiimti viena iš įstatymuose nurodytų veiklų, kad galėtų gauti tinkamą protezą. Tokiu atveju asmuo, jeigu nutraukia savo užimtumo veiklą, niekaip

¹ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R385#/>.

² [http://www.3sektorius.lt/docs/Bendruomenine%CC%87sirsavaporis%CC%8CkosveiklosLietuvojetyrimas\(1\)_2020-12-04_10:44:47.pdf](http://www.3sektorius.lt/docs/Bendruomenine%CC%87sirsavaporis%CC%8CkosveiklosLietuvojetyrimas(1)_2020-12-04_10:44:47.pdf)

nebegalėtų gauti naujo jam reikalingo protezo, taigi negalią turinčio vyresnio amžiaus asmens padėtis būtų bloginama. Šiuo atveju apraše nėra vertinama tai, ar asmuo ilgą laiką naudojosi minimumu protezu, laikoma, kad tokia kompensacija asmeniui nėra reikalinga konkrečiam protezui vien dėl asmens amžiaus ir galimai dėl jo sumažėjusio užimtumo, bent jau tokio, kuris apibrėžiamas teisės aktais, neatsižvelgiant į kitas galimas kasdienes veiklas, kuriomis asmuo galimai užsiima, taip pat, nesiejant to ir su jokiais kitais kriterijais, pvz. finansinėmis galimybėmis.

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta pirmiau, konstatuotina, kad tiek „darbinės ar profesinės veiklos“ (iki 2021 m. birželio 1 d.), tiek „užimtumo veiklos“ (nuo 2021 m. birželio 1 d.) kriterijus, kurį privalo atitikti asmuo, norėdamas gauti šlaunies (aukščiau kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezą su vakuuminio tvirtinimo sistema, pensinio amžiaus asmenims yra kliūtis gauti jų mobilumo lygį atitinkančią ortopedinę priemonę, taigi pensinio amžiaus asmenys yra netiesiogiai diskriminuojami amžiaus pagrindu.

Konstatuotina, kad Tvarkos aprašo 15.2 nuostatos prieštarauja Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatoms.

Aprašo pakeitimu įtraukus į Tvarkos aprašą naują 15.5 papunktį, kuriuo remiantis nevertinama, ar asmuo atitinka 15.2 papunktyje numatytus reikalavimus (įskaitant ir užimtumo veiklos reikalavimą), jeigu asmeniui šlaunies (aukščiau kelio) protezas su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezas su vakuuminio tvirtinimo sistema buvo skirtas iki 2015 m. gruodžio 31 d. VLK sprendimu, pirmiau aprašyta problema iš dalies yra sprendžiama, t. y., asmenų, kuriems jau anksčiau buvo skirtas pirmiau minimas protezas, padėtis nėra bloginama ir jiems galėtų būti skiriamas kompensuojamas protezas, neatsižvelgiant į tai, ar jie vykdo užimtumo veiklą ar ne.

Atkreiptinas dėmesys, kad Tvarkos apraše yra numatyta konkreti data, iki kurios turėjo būti priimtas VLK sprendimas kompensuoti protezą. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad asmenys, kurie gavo šlaunies (aukščiau kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezą su vakuuminio tvirtinimo sistema nuo 2016 m. sausio 1 d. ir iki šio sprendimo surašymo dienos (2021 m. liepos 1 d.), tačiau nutraukė savo darbinę arba užimtumo veiklą, patenka į mažiau palankią padėtį dėl savo amžiaus, jų padėtis yra bloginama, kadangi jie nebeturėtų galimybės gauti naują protezą, kai turimas protezas susidėvi.

Svarbu atsižvelgti į tai, kad asmenims poreikis gauti šlaunies (aukščiau kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezą su vakuuminio tvirtinimo sistema gali kilti jau sulaukus pensinio amžiaus, pasitraukus iš darbo rinkos ir nebeužsiimant jokia kita užimtumo veikla. Tokie asmenys neturėtų galimybių gauti jiems reikalingos ortopedinės priemonės (pirmiau minėtų protezų), taigi ši asmenų grupė, apibrėžiama amžiumi (senatvės pensijos amžius), vienareikšmiškai patektų į mažiau palankią padėtį ir būtų netiesiogiai diskriminuojama amžiaus pagrindu.

Atkreiptinas dėmesys, kad asmens atliekama užimtumo veikla nėra vienintelis kriterijus, kuriuo remiantis yra skiriamas (kompensuojamas) šlaunies (aukščiau kelio) protezas su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezas su vakuuminio tvirtinimo sistema. Asmuo taip pat turi atitikti medicininius kriterijus, numatytus Tvarcos aprašo 15.1, 15.3 ir 15.4 papunkčiuose. Nei VLK, nei Ministerija nepagrindė, kokio teisėto tikslo (kurio privaloma siekti tinkamomis arba būtinomis priemonėmis) siekiama numatant, kad pirmiau minėtus protezus gali gauti tik dirbantys arba kita užimtumo veikla užsiimantys asmenys.

Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta pirmiau, Tvarcos aprašo 15.2 papunktyje numatytas kriterijus – 12 mėn. per 36 mėn. laikotarpį užsiimti darbine ar profesine veikla (iki 2021 m. birželio 1 d.) arba užimtumo veikla (nuo 2021 m. birželio 1 d.) – prieštarauja Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatomis, o 15.5 papunktyje numatyta išimtis neužtikrina visiems asmenims, kuriems reikalingas šlaunies (aukščiau kelio) protezas su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezas su vakuuminio tvirtinimo sistema, galimybės gauti tokį protezą, nepriklausomai nuo asmenų amžiaus.

Dėl Tvarcos aprašo 15.2 papunktyje numatyto 16–24 metų asmenų mokymosi mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje kriterijaus

Tvarcos aprašo 15.2 papunktyje numatytas alternatyvus kriterijus apima du aspektus – asmuo turi būti 16–24 metų amžiaus (1) ir asmuo turi mokytis mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje (2).

VLK paaiškino, kad asmenų mokymosi mokykloje, kurioje vykdomas profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje kriterijus atsirado, kadangi besimokantiems asmenims būtų sunku atitikti Tvarcos aprašo 15.2 papunktyje numatytą reikalavimą – 12 mėnesių per pastaruosius 36 mėnesius vykdyti užimtumo veiklą (darbinę arba profesinę veiklą iki 2021 m. birželio 1 d.).

Pažymėtina, kad, remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 8 dalies nuostatomis, socialinė padėtis – fizinio asmens įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų institucijose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens finansine (ekonomine) padėtimi susiję veiksniai. Taigi mokymasis yra sudėtinė socialinės padėties pagrindo dalis. Galima daryti išvadą, kad nagrinėjamu atveju dėl asmens socialinės padėties yra teikiamos privilegijos – asmuo vien dėl mokymosi gali gauti šlaunies (aukščiau kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezą su vakuuminio tvirtinimo sistema. Toks asmenų išskyrimas (privilegijų teikimas) dėl socialinės padėties galėtų būti formaliai laikomas tiesiogine diskriminacija.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalies 8 punkto nuostatas tiesiogine diskriminacija nėra laikomi tokie atvejai, kai ribojimų, specialių reikalavimų arba tam tikrų sąlygų

dėl asmens socialinės padėties teisinį reguliavimą pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Nagrinėjamu atveju Ministerija, kaip nurodė VLK, siekė sudaryti sąlygas ir besimokantiems asmenims, kurie negali dėl savo mokymosi turėti reikalingo užimtumo veiklos stažo (12 mėnesių per pastaruosius 36 mėnesius), gauti jiems reikalingas ortopedines priemones. Toks tikslas galėtų būti laikomas teisėtu, o priemonės, kuriomis šio tikslo siekiama (alternatyvaus užimtumo veiklai kriterijaus nustatymas Tvarkos aprašo 15.2 papunktyje), galėtų būti laikomos tinkamomis ir būtinomis. Konstatuotina, kad tokie apribojimai dėl socialinės padėties Tvarkos aprašo 15.2 papunktyje yra proporcingi ir neturėtų būti laikomi tiesiogine diskriminacija.

Atkreiptinas dėmesys, kad tik 16–24 metų asmenys, besimokantys mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje, atitinka Tvarkos aprašo 15.2 papunktyje numatytą kriterijų. Pažymėtina, kad amžiaus kriterijų numatymas suponuoja į nurodytą amžiaus grupę nepatenkančių asmenų tiesioginę diskriminaciją. Pabrėžtina, kad remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalies 1 punktu tiesiogine diskriminacija nėra laikomi įstatymų nustatyti apribojimai dėl amžiaus, kai tai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

VLK paaiškino, kad apatinė amžiaus riba (16 metų) buvo numatyta remiantis Profesinio mokymo įstatymo nuostatomis (24 straipsnio 2 dalies 2 punktas): asmuo iki 16 metų privalo mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą, taigi jaunesni asmenys vienaip ar kitaip nepatenka į asmenų grupę, kurie mokosi mokykloje, kurios pagrindinė veikla yra profesinis mokymas, arba aukštojoje mokykloje.

VLK nurodė, kad viršutinė amžiaus riba (24 metai) buvo nustatyta remiantis Išmokų vaikams įstatymu bei Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu; 24 metų riba pagal Išmokų vaikams įstatymo 11 straipsnio 2 dalies nuostatas numatyta globos (rūpybos) išmokoms, jeigu asmuo mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, pagal formaliojo profesinio mokymo programą ar studijuoja aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės studijų formos programą (įskaitant ir akademinį atostogų laikotarpį dėl jo ligos, nėštumo ar vaiko priežiūros); 24 metų riba taip pat numatyta vertinant, kada besimokančio pagal pirmiau nurodytas programas asmens pajamos priskaičiuojamos prie bendrai gyvenančių asmenų pajamų.

Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme 24 metų riba numatyta bendrai gyvenančių asmenų sąvokoje (2 straipsnio 2 dalis), t. y., besimokantys pagal bendrojo ugdymo programą ar pagal formaliojo profesinio mokymo programą arba studijuojantys aukštojoje mokykloje (studentai), įskaitant akademinį atostogų dėl ligos ar nėštumo laikotarpį, ir nedirbantys asmenys iki 24 metų taip pat gali būti laikomi bendrai gyvenančiais asmenimis. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2 punkte taip pat numatyta, kad

besimokantys pagal pirmiau pateiktas programas asmenys iki 24 metų turi teisę į piniginę socialinę paramą.

Kaip rašte paaiškino VLK atsakingi asmenys, kadangi jaunesni nei 24 metų studentai yra „įskaitomi į tėvų šeimos sudėtį“, šis amžius buvo pasirinktas kaip viena iš šlaunies protezo su hidrauliniu kelio sąnariu skyrimo sąlygų.

Pabrėžtina, kad remiantis Konstitucijos 41 straipsnio nuostatomis „Aukštasis mokslas prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus“, taigi mokymasis profesinėje ar aukštojoje mokykloje nėra niekaip apribotas amžiaus, t. y., įvairaus amžiaus asmenys (ne tik asmenys iki 24 metų) gali mokytis tiek profesinėje mokykloje, tiek aukštojoje mokykloje. Darytina išvada, kad ne vien tik besimokantiems asmenims iki 24 metų yra sunku turėti reikalingą užimtumo veiklos stažą (12 mėn. per pastaruosius 36 mėn.), bet ir visiems profesinėje ar aukštojoje mokykloje besimokantiems asmenims.

Pažymėtina, kad VLK nurodė įstatyminį pagrindą, kuriuo remiantis Tvarkos aprašo 15.2 papunktyje buvo nustatyta 24 metų amžiaus viršutinė riba, bet pažymėtina, kad pirmiau minėtuose įstatymuose nėra tiesiogiai nurodoma apie privilegijuotą asmenų iki 24 metų padėtį gaunant medicininės (ortopedinės) priemones. Tai, kad kiti įstatymai suteikia besimokantiems asmenims iki 24 metų teisę į socialinę paramą arba globos (rūpybos) išmokas, nėra tiesiogiai susiję su Tvarkos apraše numatytų protezų skyrimu, taigi konstatuotina, kad VLK pateikti įstatyminiai pagrindai (taikyti 24 metų amžiaus viršutinę ribą) negali būti laikomi tinkamais.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2021 m. gegužės 5 d. sprendimu administracinėje byloje Nr. eI-15-552/2021 (teismo proceso Nr. 3-66-3-00152-2020-0) pateikė išvadą: „Nustačius, kad asmenys yra traktuojami skirtingai, toliau turi būti įvertinama, ar tarp jų yra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas.“ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šiuo sprendimu nustatė, kad situacijoje, kai skirtingas teisinis reglamentavimas yra numatomas tarp skirtingų asmenų grupių, tarp kurių nėra tokio pobūdžio ir apimties skirtumų, kurie pateisintų tokį teisinį reguliavimą, toks teisinis reglamentavimas yra objektyviai nepateisinamas.

Pažymėtina, kad nagrinėjamu atveju tiek 16–24 metų amžiaus besimokantiems asmenims, tiek vyresniems kaip 24 metų amžiaus besimokantiems asmenims kyla tokios pačios kliūtys sukaupti reikalaujamą 12 mėn. per pastaruosius 36 mėn. užimtumo veiklos stažą, o byloje nebuvo pateikta įrodymų, kad būtent 16–24 metų asmenims šlaunies (aukščiau kelio) protezai su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezai su vakuuminio tvirtinimo sistema būtų reikšmingai reikalingesni nei asmenims, vyresniems nei 24 metų amžiaus. Taigi skirtingoms asmenų grupėms, apibrėžiamoms amžiaus pagrindu, yra numatytas skirtingas teisinis reglamentavimas, bet tarp šių grupių nėra tokio pobūdžio ir apimties skirtumų, kurie pateisintų tokį teisinį reglamentavimą.

Darytina išvada, kad 24 metų viršutinė amžiaus riba nėra pateisinama, negali būti laikoma proporcingu ir būtinu ribojimu ir turėtų būti laikoma tiesiogine diskriminacija amžiaus pagrindu, t. y., Tvarkos aprašo 15.2 punkte numatytas 16–24 metų amžiaus kriterijus prieštarauja Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatomis.

Pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimu buvo nurodyta, kad „Valstybės biudžetui negali būti užkraunama valstybės finansinių galimybių neatitinkanti našta, dėl kurios valstybė negalėtų įgyvendinti kitų savo funkcijų arba jai taptų daug sunkiau jas vykdyti.“

Atkreiptinas dėmesys, kad vertinant, ar asmeniui skirti (kompensuoti) šlaunies (aukščiau kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezą su vakuuminio tvirtinimo sistema, nėra atsižvelgiama į konkretaus asmens finansinę padėtį bei nėra numatyta galimybė diferencijuoti šių išlaidų kompensacijos dydžių pagal objektyvius ir pagrįstus kriterijus.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 3 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į Ministeriją ir siūlyti nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus, t. y., pakeisti Tvarkos aprašo 15.2 papunktyje numatytus kriterijus (sąlygas), kad visų amžiaus grupių asmenims būtų galimybė gauti jų mobilumo grupę ir sveikata atitinkantį šlaunies (aukščiau kelio) protezą su hidrauliniu kelio sąnariu ar blauzdos (žemiau kelio) protezą su vakuuminio tvirtinimo sistema. Į sprendimų priėmimo procesą rekomenduotumėme įtraukti negalią turintiems asmenims atstovaujančias nevyriausybinės organizacijas.

2. Įpareigoti Ministeriją išnagrinėti šį sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti lygių galimybių kontrolierių per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Ministeriją, VLK.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė